

Türk Dili ve Edebiyatı

Anlatıcı ve

Bakış Açısı

0:05 / 5:42

Anlatıcı, anlatmaya dayalı metinlerde olayı nakleden, anlatan kişidir. Anlatıcı bir insan olabileceği gibi insan dışındaki canlı ve cansız varlıklar da olabilir. Anlatıcının olaylara tanıklık etme, yorumlama, yönlendirme gibi pek çok görevi vardır. Edebî eserlerde olayların veya durumların anlatıcı tarafından ifade edilişi, bakış açısını oluşturur. Anlatılarda bakış açısını yazar tayin eder. Olayların kimin gözünden ve nasıl anlatacağına, anlatıcının olayların ne kadarını bilmesi gerektiğine karar veren yazardır. Bakış açıları hâkim (İlahi/ Tanrısal), gözlemci (müşahit) ve kahraman anlatıcının bakış açısı olmak üzere üç ana başlık altında toplanabilir:

0:14 / 5:42

Hâkim (İlahi / Tanrısal) Bakış Açısı

Hâkim bakış açısında anlatıcı her şeyi görür ve bilir. Karakterlerin geçmişlerini, geleceklerini, ruh hâllerini bildiği gibi olayların akışından veya evveliyatından da haberdardır. Bilmediği hiçbir şey yoktur. Bu bakış açısında anlatım üçüncü kişinin ağzından yapılır.

Cengiz Aytmatov'un *Beyaz Gemi* adlı romanında alınan şu bölümde hâkim bakış açısı kullanılmıştır:

Beyaz gemi gittikçe uzaklaşıyordu, şimdi dürbünde bacalar bile seçilmez olmuştu. Az sonra bütün bütüne gözden kaybolacaktı. Çocuğa kalan, babasının gemisinde geçen yolculuğunun sonunu düşünmekti. Gelgelelim bir türlü sonunu iyi getiremiyordu. Balığa dönüşü, ırmaktan yüzerek göle geçişi, beyaz gemiyle karşılaşması, babasıyla buluşması, babasına bütün bildiklerini anlatması birbiri ardına gözünün önünde canlanmıştı, ama bundan sonrasını düşünemiyordu.

1:47 / 5:42

Diyelim sahil görünmeye başladı, vapur iskeleye yanaştı, gemide çalışanlar kıyıya çıkararak evlerine dağıldılar... Ya bundan sonrası? Babası da evine gitmeyecek miydi? Karısı, iki çocuğu onu iskelede beklemiyorlar mıydı? Peki, kendisi ne yapacaktı? Babasıyla gidecek miydi? Bakalım alacak mıydı babası onu yanına? Alsa bile karısı ona sormaz mıydı, 'Bu kimin çocuğu, nereden geliyor, neden geliyor?' diye. Hayır hayır, babasıyla gitmese daha iyiydi...

Cengiz Aytmatov, *Beyaz Gemi*

Gözlemci (Müşahit) Bakış Açısı

Anlatıcı, olay ve durumlara sınırlı bakma iznine sahiptir; olayların ve durumların tanığı konumundadır. Bu bakış açısında olaylar tarafsız bir anlatıcı aracılığıyla okuyucuya sunulur. Anlatıcı sadece gördüklerini aktarır, kişilerin iç dünyasını yansıtmaz.

Mustafa Kutlu'nun *Eşik* adlı hikâyesinden alınan şu bölümde gözlemci bakış açısı kullanılmıştır:

3:29 / 5:42

Tamer koridora sabah saat sekiz buçukta girdi. Osman Efendiden önce yediveren gülü önündeki sandalyeyi gördü. Issız koridoru bir baştan bir başa geçti, döndü. Kapıların üzerindeki yazıları okudu. Kaçamak bakışlarla Osman Efendiyi süzdü. Sandalyeye yöneldi, tam oturacakken Osman Efendi: "Kimi aradınız?" diye sordu. Tamer oturmadi, ayakta: "Bugün bir ihale var da, galiba biraz erken geldik." dedi. Biraz güldü, sonra sandalyeyi çekti. Yine tam oturacakken odacı: "Bi dakika" dedi, geldi pencere girintisinin kenarında duran yediveren gülünün saksısını biraz içeri doğru itti, düzeltti.

Mustafa Kutlu, *Eşik*

Kahraman Anlatıcının Bakış Açısı

Bu bakış açısında olayları anlatma ve aktarma görevi kahramanlardan birine aittir. Kahraman anlatıcının aktardıkları gördükleri, bildikleri ve sezdikleriyle sınırlıdır. Anlatım birinci kişinin ağzından yapılır

Cengiz Aytmatov'un *Deve Gözü* adlı hikâyesinden alınan şu bölümde kahraman anlatıcının bakış açısı kullanılmıştır:

Bütün bunlara bir diyeceğim yok. Ama řu Abakir'in benden niçin hoşlanmadığını, benden niçin nefret ettiğini, niçin kızdığını bir türlü anlayamıyordum. Beni burada bekleyen şeyin ne olduğunu nereden bilebilirdim? Aslında karşılaşacağım bütün güçlölklere hazırlamıştım kendimi. Buraya bir konuk olarak vakit geçirmek için değil, çalışmak için gelmiştim. Ama, karşılaşacağım, birlikte çalışacağım insanların ne menem kişiler olacağını hiç düşünmemiştim.

Cengiz Aytmatov-Deve Gözü

Verilen metin parçalarında kullanılan bakış açısını işaretleyniniz.

Yağmur dindi. Güneşin inanılmaz aydınlığı ortalığa parça parça düştü. Yaşlı kadın canlanıp kıpırdandı. Bir ekmek parçasını gevelemeye koyuldu. Sonra bulutlar yeniden güneş i örttü. Filiz başını cama yasladı.

Sevinç Çokum,
Küller

Kahraman Anlatıcının Bakış Açısı

Hâkim Bakış Açısı

Gözlemci Bakış Açısı

5:39 / 5:42

Yukarılara çıktıkça sokakların daraldığını eskiden beri bilirdi; ama bu daracık sokaklara arabayla girmenin, hele dönüşlerin sorun yaratacağını düşünmemişti. Çocukluğunun en geniş caddeleri hızla küçülüp kör sokaklara dönüyordu sanki. Daha yukarıda, sokağın daha da daralabileceğini düşünüp arabayı riske atmak istemedi, boş bir arsaya bırakıp yürüdü. Mahallenin çocuklarına oyuncak olmasını önlemek için sıkı sıkı kapattı kapıları; radyo antenini bastırdı, kilitledi; armayı söküp cebine attı.

Feyza Hepçilingirler, *Sevginin Eskimezliği*

Kahraman Anlatıcının Bakış Açısı

Gözlemci Bakış Açısı

Hakim Bakış Açısı

5:39 / 5:42

İri kar taneleri sanki kendisiyle oynaşmak ister gibi alnına, burnuna, kalın kaşlarına çarpa çarpa bir çeşit bayılmayı andıran kendinden geçişlerle yere düşüyorlardı. Başka zaman olsaydı, yeni kıpırdanmaların, yeni zevklerin, dışa dönük duyguların yaratılmasına başlı başına sebep olurdu bu. Ama şimdi söz konusu olan sadece düşme korkusuydu. Rıza Bey ve düşmek... Çelişki burda başlıyor ve iç konuşmalarla sürüp gidiyordu.

Sabahat Emir, *Güzelliğin Bittiği Yerde*

Gözlemci Bakış Açısı

Kahraman Anlatıcının Bakış Açısı

Hâkim Bakış Açısı

5:39 / 5:42

yazmalı Kur'an'ını çıkarır, hiç sıkılmadan ezbere bildiği ayetleri tekrar tekrar okurdu. Onun elini öperdim. Bu el, her vakit tuhaf, baygın bir menekşe kolonyası kokardı. Kolonyası Nuhbe Hanımın baş ucunda dururdu. Yuvarlak tombul şişenin kapağı sincap rengiydi.

Selim İleri, *Gelinlik Kız*

Gözlemci Bakış Açısı

Kahraman Anlatıcının Bakış Açısı

Hâkim Bakış Açısı

5:39 / 5:42

Gece yarısı geçti. O hâlâ romanın kenarına isimler yazıyor, başlarından birer harf topluyordu. Meşhur kahramanların meşhur inkılâpçıların isimlerinden çıkardığı kelimeler birbirinden münasebetsiz, birbirinden biçimsiz oluyordu. Nihayet bu usulü bıraktı. Yazıhanenin üstünde romanlarda rasgeldiği bazı kelimelere bakmak için bir “Lûgat-ı Osmaniye” dururdu. Ona el attı. Önüne açtı. Karıştırmaya başladı. Gözü ansızın bir kelimeye takıldı kaldı: Efruz...

Ömer Seyfettin, *Efruz Bey*

Hâkim Bakış Açısı

Gözlemci Bakış Açısı

Kahraman Anlatıcının Bakış Açısı

5:39 / 5:42

Artık hareketleri eski vurdum duymazlıkla karşılayamaz olmuştum. Cesur ve cömerttim. Yalnız, bu duygular hareket halinde dışarı çıkacak derecede kuvvetli olmadığı için şimdilik nazari ve hayali kalıyordu. Mesela, bir gece eve hırsız geldiğini tasavvur ederek üzerine saldırıyor, herbiri korkudan bir köşeye kaçan konak halkının gözleri önünde kollarını bağlayarak polise teslim ediyordum. (Benimle korkak diye alay edenlere karşı ne intikam!) Bir başka gün kendimi piyangoda zengin olmuş görerek büyükannemin aylık kâğıtlarını sarraftan kurtarıyor, konağın yıllanmış borçlarını bir çırpıda temizliyordum.

Reşat

Nuri Güntekin, *Miskinler Tekkesi*

Hâkim Bakış Açısı

Gözlemci Bakış Açısı

5:39 / 5:42

Birdenbire tefsir edemediği bu hayretten cesareti kırılan Orhan, geriledi ve bir selâm vererek ayrılmak istedi. Fakat Vedia, nefesini bırakır bırakmaz bir elini ona doğru uzatarak:

— Ne iyi tesadüf! dedi.

Peyami Safa, *Biz İnsanlar*

Kahraman Anlatıcının Bakış Açısı

Hâkim Bakış Açısı

Gözlemci Bakış Açısı

5:39 / 5:42

Vedia, Orhan'ı görünce büyük bir çığlık koparıyormuş gibi ağzını açmıştı; fakat sesi çıkmadı ve birdenbire içine çektiği nefesi göğsünde kaldı. Büyüyen gözleri üstünde kaşları da yukarı kalkarak bir an kımıldamamıştı.

Birdenbire tefsir edemediği bu hayretten cesareti kırılan Orhan, geriledi ve bir selâm vererek ayrılmak istedi. Fakat Vedia, nefesini bırakır bırakmaz bir elini ona doğru uzatarak:

— Ne iyi tesadüf! dedi.

Peyami Safa, *Biz İnsanlar*

Kahraman Anlatıcının Bakış Açısı

Hâkim Bakış Açısı

Gözlemci Bakış Açısı

5:39 / 5:42

Verilen özelliklerle bakış açılarını sürükleyip bırak yöntemiyle eşleştiriniz.

Anlatıcı olayları yaşayan ya da olaylara şahit olan kişidir. Anlatılanlar, anlatıcının gördükleri ve bildikleriyle sınırlıdır.

Anlatıcının geçmişte olanları, gelecekte olacakları, kahramanların iç dünyalarını bildiği bakış açılarıdır.

Bu bakış açısında anlatıcı olaylara bilim insanı tarafsızlığıyla yaklaşır. Sadece gördüklerini anlatır.

Gözlemci Bakış Açısı

Hâkim Bakış Açısı

Kahraman Anlatıcının Bakış Açısı

5:42 / 5:42

Verilen özelliklerle bakış açılarını sürükleyip bırak yöntemiyle eşleştiriniz.

Anlatıcı olayları yaşayan ya da olaylara şahit olan kişidir. Anlatılanlar, anlatıcının gördükleri ve bildikleriyle sınırlıdır. **Kahraman Anlatıcı...** ✓

Anlatıcının geçmişte olanları, gelecekte olacakları, kahramanların iç dünyalarını bildiği bakış açısidir. **Hâkim Bakış Açısı** ✓

Bu bakış açısında anlatıcı olaylara bilim insanı tarafsızlığıyla yaklaşır. Sadece gördüklerini anlatır. **Gözlemci Bakış Açısı** ✓

▶ Devam et

5:42 / 5:42

